

Justyna Dąbkowska-Kujko, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (Lubin, Poland)

Klasyczny apoftegmat i jego staropolskie aplikacje

Abstrakt

Artykuł poświęcony jest apoftegmatowi jako gatunkowi literackiemu. Starano się w nim objaśnić etymologię pojęcia oraz zebrać i uporządkować konstytutywne dla niego cechy, odwołując się do tradycji greckiej, rzymskiej i wczesnonowożytnej w celu uchwycenia istotnych aspektów, wskazujących na ewolucję gatunku. Pokazano różnice, jakie da się dostrzec między apoftegmatem a formami pokrewnymi: przysłowiami, maksymami, gnomami, sentencjami, anegdotami i aforyzmami. Szczególnie ważna w opisie okazała się tkanka filozoficzna apoftegmatu, jego sapiencjalne znamiona, antropologiczny wymiar.

Twórczość Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego i Łukasza Górnickiego stała się w artykule ciekawym świadectwem przetwarzania i wtapienia tradycji apoftegmatycznej w artystyczną przestrzeń Pierwszej Rzeczypospolitej. Zbiory tych renesansowych pisarzy uznano za ważny materiał ilustrujący trzy najglówniejsze kierunki (na różny sposób podejmujące konwencję wzorca Plutarchowego) rozwoju apoftegmatu w XVI-wiecznej Polsce. Ważny zaś w literaturze baroku status apoftegmatu oddaje *casus* Stanisława Herakliusza Lubomirskiego jako autora prozą pisanych i parenezą naznaczonych *Rozmów Artaksesa i Ewandra* (1683).

Keywords

Apoftegma; Literatura staropolska; M. Rej, J. Kochanowski, L. Gornicki.